

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATION
NOVEMBER 2016

**SESOTHO PUO YA PELE YA TLATSETSO: PAMPIRI YA I
SESOTHO FIRST ADDITIONAL LANGUAGE: PAPER I**

MARKING GUIDELINES

Nako: Dihora tse 2½

Matshwao: 100

These marking guidelines are prepared for use by examiners and sub-examiners, all of whom are required to attend a standardisation meeting to ensure that the guidelines are consistently interpreted and applied in the marking of candidates' scripts.

The IEB will not enter into any discussions or correspondence about any marking guidelines. It is acknowledged that there may be different views about some matters of emphasis or detail in the guidelines. It is also recognised that, without the benefit of attendance at a standardisation meeting, there may be different interpretations of the application of the marking guidelines.

KAROLO YA A TEKOKUTLWISISO

POTSO YA 1

TEMA YA 1.1

- 1.1.1 Dilemo tse leshome tse fetileng. (1)
- 1.1.2 Ka moo re buisanang le ho kopana le batho kateng.
Ha e a loka hobane motho o dula nako e telele a sa bone metswalle le ba leloko
Re buisana le batho ba bole le rona.

KAPA

E lokile hobane e etsa batho ba dule ba ntse ba utlwana hobane ka nako e nngwe ho
kopana haholo le batho ho ka etsa batho ba se utlwane. (3)

- 1.1.3 *Twitter, Instagram, WhatsApp, Google, Blog*, le tse ding. (2)
- 1.1.4 E ka etsa batho ba bang ba se hlolle ba ikopanya le batho le ho beha dikamano tsa
nnete kotsing./Ho qabana le tlhelano. (2)
- 1.1.5 Dilemo tse leshome tse fetileng./2006 (1)
- 1.1.6 (a) #kemaratong. (1)
(b) #kemongebilekethabelaseo. (1)
- 1.1.7 Dimilione tse 230. (1)
- 1.1.8 O fumane kgokahano pakeng tsa tshebediso ya metjha ya kgokahano le mathata a
banyalaning le sekgahla sa tlhalano. (2)
- 1.1.9 Ee, hobane motho a ka qetella a ntshitse ditaba tseo a neng a sa tshwanela ho di
ntsha. (2)
- 1.1.10 Ho phatlalatsa ditshwantsho tsa motho e mong a pepa, kapa ho bua ka moo
dikamano tsa hao tsa thobalano di o natefelang. (2)

[18]

TEMA YA 1.2

- 1.2.1 Tjhe, hobane kaofela ba shebile/tsepamisitse maikutlo a bona difonofonong.
Tema e a bolela, lepolesa le tjho jwalo.

KAPA

Ee, ba bone se etsahetseng empa ha se re teke! ho bona ka ha ba tsepamisitse
maikutlo a bona difonofonong. (2)

- 1.2.2 Ho bolauwe motho./Re bona setopo. Re bona ka ho takwa moo a neng a wetse
teng./Batho ba buisana ka mehala ka melaetsa. Re bona ka ho tsepamisa maikutlo
mehaleng ya bona. (3)

- 1.2.3 Ke mapolesa/mafokisi, hobane moaparo, buka le pene. (2)

- 1.2.4 Ke thekenoloji. (1)

- 1.2.5 Tjhe, hobane setshwantshong se ka hodimo ho hlahella ba batjha le batsofe./Lefu
ha le na moedi wa dilemo. (2)

- 1.2.6 Motho a ka hlokahala pela batho empa ba sa bone hobane maikutlo a bona a
tsepamisitswe thekonolojing./Tjhe lefu ha le na moedi wa dilemo. (2)

[12]

30 matshwao

KAROLO YA B KAKARETSO

POTSO YA 2

Mehlala ya dikarabo:

- Mantsiboya Sekgukguni a tsoha mme a ipotsa hore mokotlana o kae.
- Sekgukguni o kgathatswa ke taba ya mokotlana ona, o nahana o nkilwe ke Mananyetsa.
- Sekgukguni o hopola hore o kile a ngola aterese ya Mananyetsa pampitshaneng.
- Mananyetsa o dula Koppies ha Ramokokwana.
- Mananyetsa o ile a qetela a fihlile tulong e nngwe moo a fuweng dijo le boroko.

RUBURIKI YA HO TSWHAYA KAKARETSO

KGATO	PHIHELLO	MATSHWAO	TLHALOSO YA BOKGONI
7	E babatsehang	10	Ha ho na diphoso, e kgutshwane e bontsha kutlwiso ya tema. Nehelano le tatellano ya dintlha e a babatseha mme o na le dintlha tsohle tsa bohlokwa.
6	E kgabane	9–8	Boholo ba dintlha tse ka hodimo di a hlahella mona le ha nelano e se e hlwahlwa hakalo (jwalo ka e ka hodimo).
5	E kgotsofatsang	7–6	E a utlwahala. E kgutshwane le ha e se hakalo; e kenyelletsa le dintlha tse sa hlokahaleng. Neheletsano e batla e kentse dintlha kaofela tsa bohlokwa.
4	E lekaneng	5	Dintlha tse jereng mohopolo wa sehlooho tse etsang 50% di a hlahella le ha dintlha tse ngata tseo e sang tsa bohlokwa di senya phethahalo ya tema. Nehelano ya dintlha tsa hae ha se e ntle hakalo.
3	E mahareng	4–3	Menahano e a fokola mantswe ha a a sebediswa ka paballeho (a mangata tlolo). Ha ho tatellano e ntle ya dintlha nehellanong ya hae. Dintlha tsa hae di batla di lobokane di sa utlwahale hantle, mme dintlha tsa bohlokwa di a haella. Mona le mane ho na le puo e nang le diphoso le ha dintlha tsa hae di mo beha mahareng.
2	E karolwana feela	2	Kutlwiso le bokgoni ba ho ngola kakaretso ke tse haellang. O sebedisa puo e diphoso haholo e bileng e sa utlwahale hantle. Boholo ba dintlha tsa hae ke tse tswileng lekoteng empa o na le bonyane ntlha e le nngwe e nepahetseng. O etsa boiteko bo itseng ba ho akaretsa (ho araba potso) empa o fokollwa ke kutlwiso ya se batlehang (potso ena).
1	Ha ho phihello	1–0	Ha a bontshe kutlwiso ya se batlehang potsong ena. Dintlha tseo a nelanang ka tsona ha se tse utlwahalang. Ho bonahala bopaki ba hore o tsamaile a qotsa dintlha tse ding ho tswa temeng ya sethato jwalo ka ha di le jwalo, mme ho se le nyallano ya letho.

10 matshwao

KAROLO YA C DITHOTHOKISO

POTSO YA 3

3.1 KA PENE LETSOHONG

- 3.1.1 Pheteletso. (1)
- 3.1.2 Pene Mela 9/13/7 (2)
- 3.1.3 Ee, hobane ditemeng tsohle sethothokisi se hhalosa kamoo se thotseng empa se hlahisa maikutlo a sona ka pene letsohong. (2)
- 3.1.4 Ho bua o sa emise/nako e telele. (1)
- 3.1.5 A ka o bolella taba tse tla o makatsa/tse kgolo. (1)
- 3.1.6 Masaakokometse (1)
- 3.1.7 Sethothokiso se re ruta hore le ha motho a ka bonahala a sa tsebe ho bua empa a ka hlahisa maikutlo a hae a ka makatsang mme wa qetella o mo hlompha ka ho ngola taba tsa hae. (2)
[10]

3.2 FATSHEENG LENA

- 3.2.1 Bokgopo bora /lonya/ditshoso (tse pedi feela) (2)
- 3.2.2 Ee, batho ba etsa ntho tse nyonyehang, ba a utswa, tahwa, iketsetsa thato ya bona, ha ho e moholo kapa e monyane. (2)
- 3.2.3 Fatsheng lena ho etsahala ntho tse swabisang/nyonyehang/makatsang/phoqang/theolang seriti. (2)
- 3.2.4 Ke jwala/kgera/mothamahane. (1)
- 3.2.5 Apostrofi/Tshwantshiso (1)
- 3.2.6 Sethothokisi se hhalosa se etsahalang lefatsheng la kajeno. Ha ho sa na melao e thibelang batho ho se etse ntho tse sa lokang. Batho ba baholo le ba banyane ba etsa jwalo ka ha ba rata. Lefatshe la rona ha le kgahlise. (2)
[10]

3.3 EBANG O POTLAKA ...

- 3.3.1 Sonete, e na le mela e 14. (2)
- 3.3.2 Ke nnete, hobane motho hangata ha a potlakela dintho o ye a iphumane a entse diphoso tse ngata kapa a kene kotsing.

KAPA

Ha se nnete, ka nako tse ding ha motho a re o nka nako ho etsa dintho, o na le ho iphumana a sa fumana letho kapa a fetuwe ke nako mme a fumane bonyane. (2)

- 3.3.3 Phetapheto e tsepameng, ho fa thothokiso sefutho/ho tiisa taba/ho tlamahanya melathothokiso. (2)
- 3.3.4 O sulafallwe (1)
- 3.3.5 Molatswelli/enjambamente/molamotjetje. (1)
- 3.3.6 Re fumana thuto e re rutang hore re se ke ra tatela ho etsa dintho hobane re ka iphumane re le kotsing kapa ka mosing. Sethothokisi se boetse se re ruta ho ba sedi ha re kgetha eng kapa eng lefatsheng. (2)
[10]

30 matshwao

KAROLO YA D THUTAPUO LE TSHEBEDISO YA PUO

POTSO YA 4

TEMA YA A

- 4.1 Hoseng, Baithuti ba tsoha hoseng/ka le hlahlamang.
Mofolong, Re qala matsatsi a sekolo ka ho ya mofolong.
Tshabehang, o mathile ka lebelo le tshabehang.
(E mmedi feela) (4)
- 4.2 Ona, Motse ona o tletse dikebekwa. (2)
- 4.3 Bohle, Bohobe bohole bo bodile.
Wohle, Motse wohle o tjhele. /Marako ohle a peperane. (4)
- 4.4 E sootho, Dipuo o ne a rwetse katiba e sootho.
E kgolo, Papi o hlwekisa holo e kgolo.
E kgubedu, Morwesi o kganna koloi e kgubedu.
E ntsho, Ba hlabile podi e ntsho.
(Karabo e le nngwe feela) (2)
- 4.5 Sa sekolo, Ba shebile setshwantsho sa sekolo.
Wa rona, Morena wa rona o rata batho.
Wa hae, Ngwana wa hae o apere sutu e ntle.
(Karabo e le nngwe feela) (2)
- 4.6 Ipona, Baithuti ba sekolo sena ba a ipona. (2)
- 4.7 4.7.1 Baithuti bohole ba ka apara diaparo tsa sekolo kantle ho Motsuane. Baithuti bohole ba ka nna ... (2)
- 4.7.2 Motho wa rona o ye/nne/o ke a apare oforolo e sootho e kgolo ho yena. (2)
[20]

TEMA YA B

- 4.8 Ho totabatsa eo a buang le yena ka ha ba le bararo sebakeng sena./O a mo tseba, ba sebetsa mmoho. (2)
- 4.9 Qela = Dineo o qela ho bopala le rona. (2)
- 4.10 Mongodi e moholo o koptjwa/kopuwa ho ntsha wili ya batswadi ba Thapelo khomputeng ke Monghadi Molefe.

KAPA

Mongodi e moholo o koptjwa/kopuwa ke Monghadi Molefe ho ntsha wili ya batswadi ba Thapelo khomputeng. (2)

- 4.11 Thabo/o sa/o sa ntsa ne/o ntse a ntsha wili ya Mofokeng khomputeng. (2)
- 4.12 Batswadi ba Thapelo ha ba a mo ntsha wiling ka baka la boitshwaro ba hae. (2)
- [10]

30 matshwao

Matshwao kaofela: 100